

Hvordan skaper vi en mer inkluderende folkeskole?

Thomas Nordahl

07.11.24

Innhold

- Begrunnelser for en mer inkluderende folkeskole
- Utvikling av sterke felleskap
- Etablering av interne og eksterne støttesystem
- Forskningsbasert kunnskap om inkluderende undervisning

- Alle barn har en grunnleggende rett til utdanning og skal ha mulighet til å oppnå og opprettholde et tilfredsstillende læringsnivå
- Utdannelsessystemene og utdannelsesforløpene skal innrettes og iverksettes slik de tar hensyn til de store forskjellene i egenskaper og behov
- De som har særskilte behov for opplæring, skal tilgang til alminnelige skoler som er i stand til å møte deres behov
- Alminnelige skoler som har denne inkluderende tilnærming er det mest effektive middel til å bekjempe diskriminering, skape trygge felleskaper, bygge det inkluderende samfunn og oppnå utdanning for alle.

THE SALAMANCA STATEMENT AND FRAMEWORK FOR ACTION ON SPECIAL NEEDS EDUCATION

Adopted by the

WORLD CONFERENCE
ON SPECIAL NEEDS EDUCATION:
ACCESS AND QUALITY

Salamanca, Spain, 7-10 June 1994

Forståelse av inkluderende fellesskap

«Grunnideen bak den sammenholdte og inkluderende skolen er at vi lærer av hverandre, og at vi på den måten gis mulighet til å bygge opp sosial kapital. Det inkluderende miljøet er ikke en fysisk størrelse, men en sosial og mental tilstand»

«Å være sammen med de som er like oss gir trygghet, å være sammen med noen som ikke er like oss er noe vi må lære. Men uten den erfaringen kan vi ikke bli trygge, fordi vi stadig kommer til å møte mennesker som ikke er like oss» (Persson & Persson 2016, ss. 40-41).

Oversettelse TN

Bilde i brosjyre fra Kirke- og undervisnings- departementet, (1950)

Tilbakestående barn som med stort utbytte har gått i spesielle skole.

Barn som er for lavtstående til å ha nytte av skolegang. De ken av og til ha litt nytte av opplæring i særskilte arbeidsheimer.

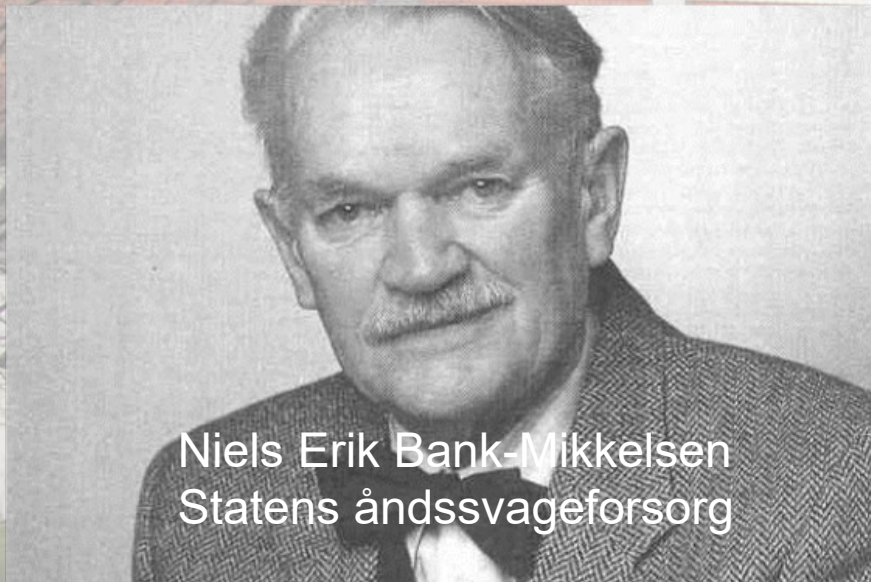
iNN

Høgskolen
i Innlandet

16412

De Kellerske anstalter, 1867-1990

Niels Erik Bank-Mikkelsen
Statens åndssvageforsorg

BILLEDER FRA
EN ANDEN VERDEN

De Kellerske Anstalters historie

FELLESSKAP FOR BARN OG UNGE

GRUPPEN FOR BARN OG UNGE MED
BEHOV FOR SÆRSKILT TILRETTELEGGING

FAGBOKFORLAGET

Om vi ikke lykkes bedre enn i dag, risikerer vi at en stadig større gruppe av barn og unge opplever utenforskap i barnehage, skole og samfunn. Et inkluderende og demokratisk samfunn kan kun realiseres om barnehager og skoler fungerer som inkluderende og demokratiske institusjoner.

Stadig flere elever får ikke realisert sitt potensial for læring

- Andelen elever på laveste mestringsnivå i PISA-undersøkelsen har økt i både Danmark og Norge
- Stadig flere barn og unge segregeres ut av fellesskapet
- En for stor andel mistrives i skolen og erfarer lite mestring.
- Det foregår en betydelig sosial reproduksjon i skolen
- Omlag 15 % av unge voksne mellom 20 og 29 år er ikke i arbeid eller i utdanning. Manglende mestring og negative erfaringer fra de pedagogiske institusjonene er den viktigste grunnen

Analyse av dagens system for for barn og unge med behov for særskilt tilrettelegging

- Søkelyset i for stor grad rettes mot den enkelte elev og de vansker og problemer eleven har (rettighetsfokus)
- De individuelle rettighetene fører til en individ-og behovsorientert pedagogikk der mange tas ut av fellesskapet
- Det er et manglende vektlegging på de muligheter som ligger i å utvikle et inkluderende læringsmiljø og en bedre undervisning
- Systemet reproducerer seg selv ved at institusjoner og fagpersoner har egeninteresser i at det videreføres.

Drøfting

- I hvilken grad kan denne analysen anvendes på danske forhold?

Felleskapet som fundament

- Skole og dagtilbud mangler et fundament, og derfor vil ikke enkelttiltak og små endringer fungere (Rasch, 2024).
- Et grunnleggende fundament i skolen har vært felleskapet og dette felleskapet må gjenreises.
- Forskning om hva som fører til læring er tydelig på at de pedagogiske fellesskaps-tilnærminger gir best læringsresultater (Hattie, 2023)
- Felleskapet er ikke derfor ikke bare ideologi, den har også støtte i utdanningsforskning.

Fellesskapet som fundament

- Fellesskapet som fundament:
 - Et humanistisk menneskesyn som innebærer at vi vil gjøre «jeg» til en størrelse som orienterer seg mot et «vi».
 - Tydelige normer, regler og rutiner som gjelder for alle i fellesskapet
 - Støttende og nære relasjoner mellom elever, og mellom elever og voksne
 - Tydelig ledelse av elever og vektlegging av pedagogens og lærerens autoritet
 - Tydelige forventinger til alle elever knyttet til atferd, tilpasning og tilegnelse av både kunnskaper og ferdigheter
- Dette fellesskapet må bygge på at alle elever betyr noe og at alle betyr like mye

Skolens formål

1. Bidra til kvalifisering til videre utdanning og yrkesliv gjennom tilegnelse av kunnskaper og ferdigheter
2. Skape grunnlag for aktiv og demokratisk deltagelse i ulike fellesskap i samfunnet
3. Utvikle autonome og robuste barn og unge som kan ta egne selvstendige valg

En realisering av formålet

1. Formålet kan ikke realiseres gjennom kun en individrettet og behovsorientert pedagogikk der fokuset er å gi støtte og møte de individuelle behov som barn og unge har.
2. En sterk vektlegging av å gi barn og unge individuelle rettigheter uten forpliktelser vil gjøre det vanskelig å utvikle sterke fellesskap
3. Det er nødvendig med krav og høye forventinger, med en vektlegging av selvregulering og tilpasning til fellesskapet, med fokus på forpliktelser og utvikling av en empati for andre.

Hva inkludering ikke er (Gøransson & Nilholm, 2014)

- Inkludering er ikke alene fysisk plassering av elever med særskilte behov i ordinær skole
- Inkludering er ikke et prinsipp for organisering av undervisning.
- Inkludering betyr ikke at elever ikke kan være i en mindre gruppe i deler av undervisningen
- Inkludering innebærer ikke at pedagogisk praksis skal endres i en bestemt retning
- Inkludering er ikke å la elever alene selv bestemme, det vil hos mange opprettholde unnvikelsesstrategier

Nivåer og områder for inkludering i sterke fellesskap i skolen

(Nordahl & Overland, 2021)

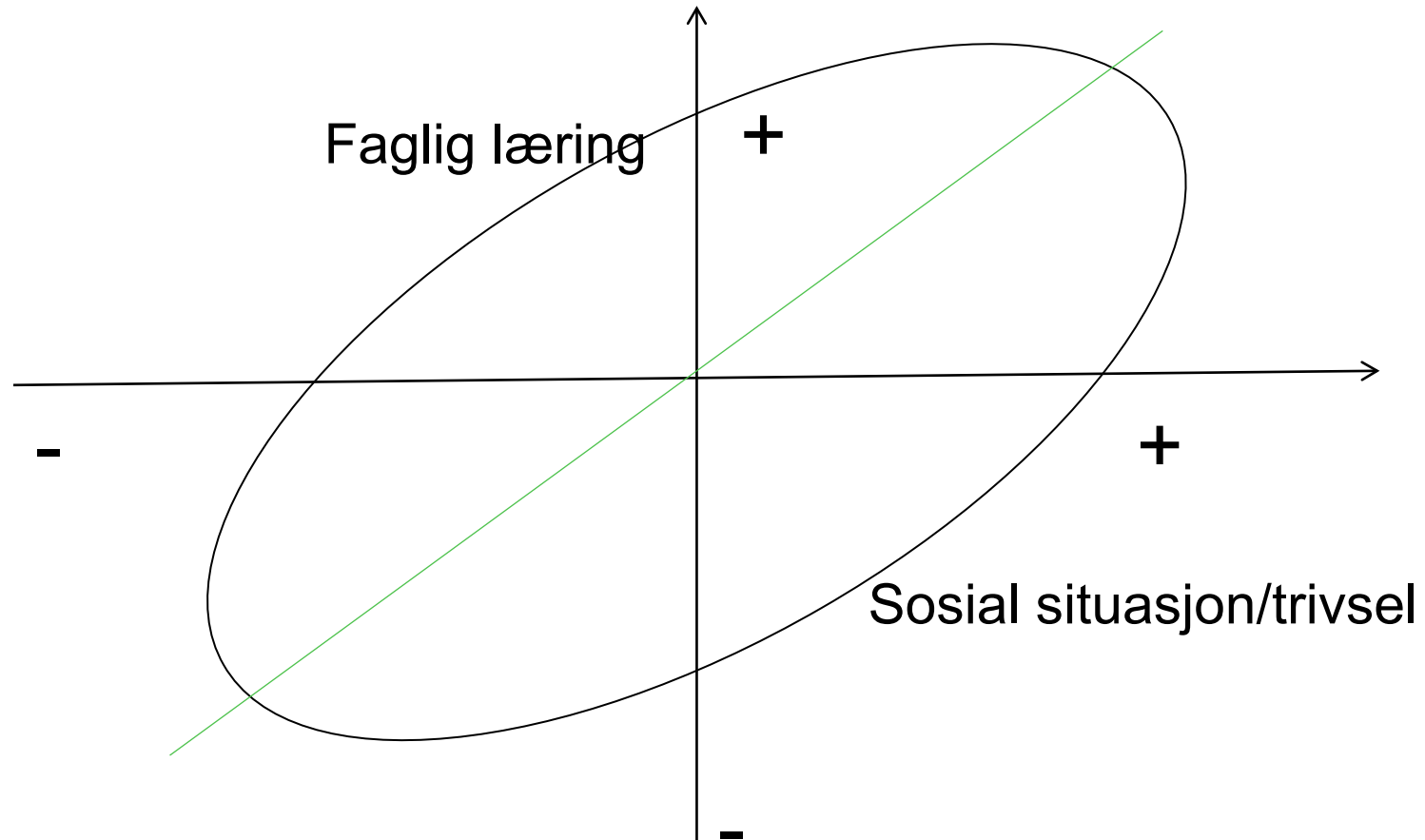
	Sosial inkludering	Faglig inkludering	Personlig opplevd inkludering
Formelle voksenstyrte læringsfellesskap – undervisning	Deltagelse i pedagogisk praksis sammen med andre elever	Reelt læringsutbytte	Autentisk mestring
Voksen-elev fellesskap (interpersonlige fellesskap)	Bli sett og hørt av voksne	Medvirkning i undervisning og læring	Positiv og støttende relasjon til voksne
Elev – elev fellesskap (interpersonlige fellesskap)	Deltagelse i felles sosiale aktiviteter	Læring sammen med andre barn og unge	Trivsel og vennskap med jevnaldrende

Drøfting

- Hvilke barne-/elevgrupper kommer best og dårligst ut på disse indikatorene?

Faglig læring og sosial situasjon og trivsel

Inkluderende støttesystem

Lillehammer kommune

- Andel elever som mottar spesialundervisning er 3 %. Redusert gjennom utvikling av differensiert undervisning og inkluderende læringsmiljø.
- Det er ingen spesialtilbud i kommunen
- På nasjonale prøver har andelen elever som ligger under kritisk grense blitt redusert fra ca. 22 % til 10 % ved særlig vekt på leseopplæring.
- Dynamisk kartlegging av alle elevers progresjon i læring
- Pedagogisk analyse på elever på nivå 2 og 3
- Vektlegging av noe standardisering av undervisning fra kommunen, og mye bruk nettverk mellom lærere og mellom skoler.
- Overgang mellom barnehage og skole vektlegges sterkt med kommunale tiltak som skal gjennomføres – overgangsobjekter (sanger, regler, eventyr, leker, bøker)
- PPR er ute i skolene og observerer og veileder lærere

Økonomisk innsats

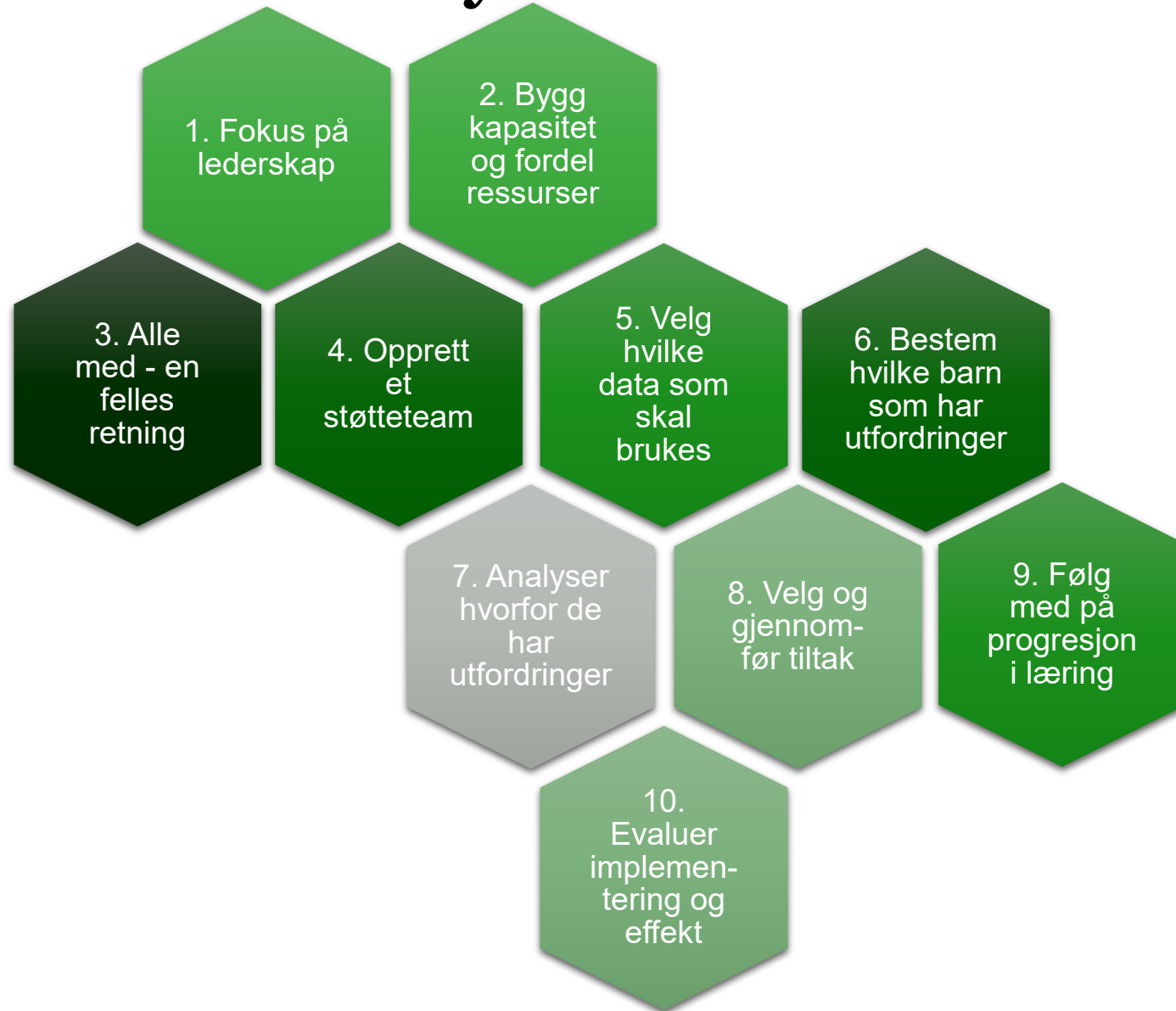
- Lillehammer kommune bruker ikke mer økonomiske ressurser pr elev enn andre kommuner i samme kommunegruppe
- KL har beregnet at i Lillehammer kommune ikke bruker mer ressurser i skolen enn en tilsvarende dansk kommune

- En dansk skoleleder med spørsmål til en lærer på Lillehammer:
 - *Kan du forklare for meg hvordan de barn med autisme kunne ta del av denne læringssituasjonen med så meget som hender?*
- Lærer:
 - *Fordi de har øvd. Og fordi vi ikke er redde for at det noen ganger er vanskelig. De andre elevene er også vant med det.*

Drøfting

- Hvorfor er andelen av barn og unge på nivå 3 stadig økende?

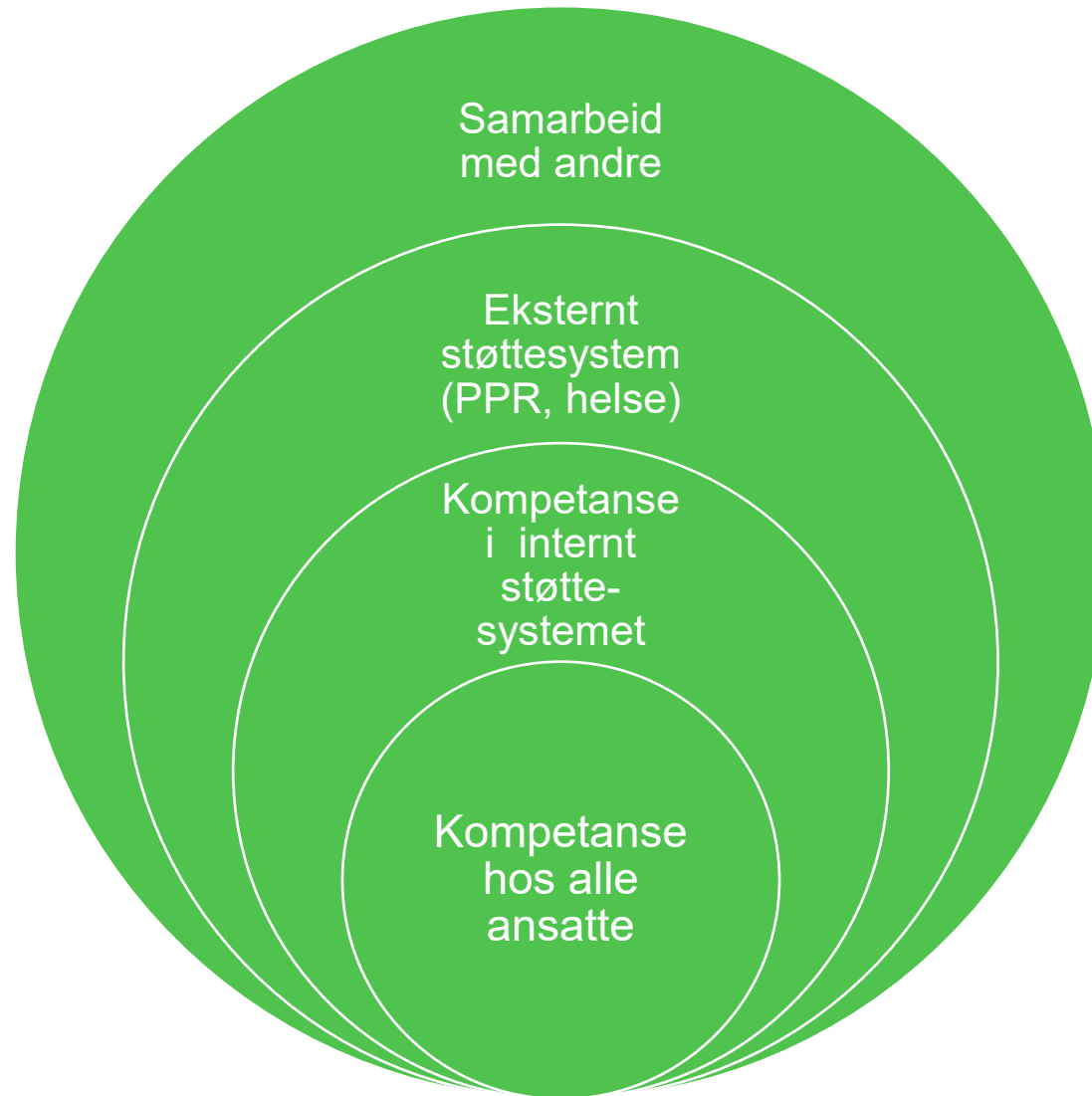
Interne støttesystem i hver enkelt skole

Strategier og verktøy i interne støttesystem

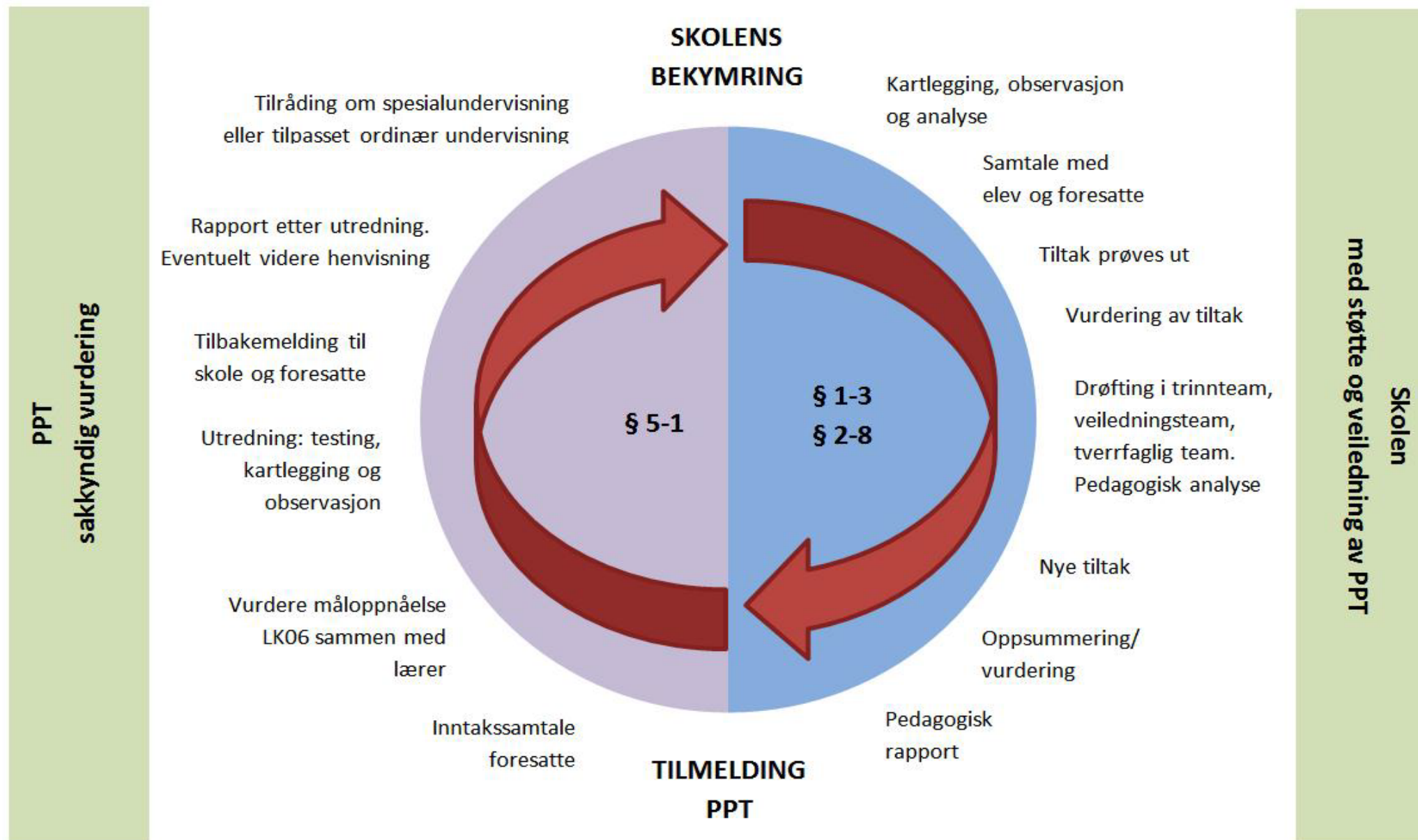
- Kartleggingssystemer som avdekker om elever har utfordringer med læring og utvikling
- Intensive kurs over 4 – 8 uker for elever med behov for særskilt tilrettelegging (nivå 2)
- Spesialpedagoger som arbeider fleksibelt
- Lærerspesialister/veiledere med definerte veiledningsoppgaver
- Systematisk trening av sosiale ferdigheter
- Problemløsningsmodell – **pedagogisk analyse**
- Systemer for oppfølging av elevs progresjon i læring
- Differensierte læremidler for ulike grupper av elever
- Rutiner for møter og oppfølging av barn og elever.

Kompetanse på ulike nivå

KARTLEGGINGSHJULET

førtilmeldings- og utredningsfasen

Koherens i forbedringsarbeid (Fullan, 2016)

Kilder til kunnskap

- Erfaringsbasert kunnskap som pedagoger, lærere, ledere og veiledere har. Utfordringen er at denne kunnskapen er subjektiv
- Systematiske data/informasjon om elevene sin læring og trivsel med et særlig fokus på progresjon
- Systematiske data/informasjon om kvaliteten på den pedagogiske praksis i skolen
- God kjennskap til forskningsbasert kunnskap om hvilke pedagogiske strategier som har høy sannsynlighet for å bidra til læring og trivsel

Drøfting

- Hvor stor del av de valg du/dere gjør i løpet av en uke er basert på forskningsbasert kunnskap?

Eksempler på inkluderende strategier med god effekt på læring

- Feedback på elevenes bruk av læringsstrategier og arbeidsinnsats
- Utvikling av elevenes forventning til egen mestring (self-efficacy)
- Bruk av rike oppgaver og åpne spørsmål i den faglige undervisningen.
- God struktur og tydelige ledelse av undervisningen
- Bruk av kollektive tilnærminger som samarbeidslæring og stasjonsundervisning

To-lærerordning (Co-teaching)

- To-lærerordning innebærer at to lærere arbeider sammen på samme læringsarena.
- Det er flere varianter:
 - En lærer underviser og en lærer assisterer
 - Underviser sammen og samtidig
 - Veksler mellom å ha ansvar for undervisningen i samme økt
- Effekten av to-lærerordninger på elevenes læring er lav ($d = 0,21$), og den er dessuten økonomisk ressurskrevende (Hattie, 2023).

Bruk av mindre grupper/deling av klassen i kortere perioder

- Dette innebærer å del klassen i to der ofte den ene gruppen kan være mindre enn den andre.
- Elevene gjennomfører definerte arbeidsoppgaver og får feedback i gruppene.
- Effektstørrelsen på denne type gruppeinndeling er relativt høy ($d=0,46$) (Hattie, 2023)

Betingelser for bruk av mindre grupper

- Betingelsen er at elevene er trent på de ferdigheter som trengs for å arbeide effektivt i mindre grupper, f.eks overganger
- Det er nødvendig å differensiere mellom:
 - «Jeg-ferdigheter» relatert til elevenes innstilling til og arbeid med egen læring
 - «Vi-ferdigheter» knyttet til å lære sammen og hjelpe og støtte hverandre.

Voksenavhengighet (Hattie, 2023)

- Voksenavhengighet er relasjoner mellom voksne og elever som innebærer at eleven blir «avhengig» av den voksne
- Dette har en negativ effekt på læring (Cohens $d = -0,24$)
- Voksenavhengig er like negativt for elevene som manglende relasjon og eller en konfliktfylt relasjon til voksne (Roorda, 2011, s. 12)

Den pedagogiske verdikjeden

Forvaltning og ledelse

- En aktivt og resultatorientert forvaltning med med stabile prioriteringer og målsettinger over tid
- Skoleledelse som er pedagogisk orientert og opptatt av resultater på individnivå

Profesjonelle læringsfelleskap

- Kompetente lærere og pedagoger som samarbeider om barns læring og pedagogisk praksis, og som kontinuerlig lærer og utvikler seg ved å være både forsknings- og datainformert

Pedagogisk praksis og læringsmiljøet

- En differensiert og variert praksis som er informert av forskningsbasert kunnskap og i samsvar med nasjonale retningslinjer
- Et inkluderende læringsmiljø der alle elever deltar aktivt i felleskapet

Barn/elevs læring og utvikling

- Alle elever får realisert sitt potensial for læring og blir møtt med høye forventninger
- Elever viser gode sosiale ferdigheter, er selvregulerte og trives

Referanseliste

- Hattie, J. (2023): *Visible learning: The Sequel. A synthesis of over 2100 meta-analyses relating to achievement.* Routledge
- Mitchell, D. (2014): *Hva der virker i inkluderende undervisning: Evidensbaserte undervisningsstrategier.* Dafolo
- Nordahl, T. m. fl. (2018): *Inkluderende fellesskap for barn og unge. Ekspertgruppen for barn og unge med behov for særskilt tilrettelegging.* Bergen: Fagbokforlaget
- Nordahl, T & Overland, T. (2022): *Tilpasset opplæring og inkluderende støttesystemer.* Gyldendal forlag
- Meld. St. 6 (2019-20): *Tett på – tidlig innsats og inkluderende fellesskap i barnehage, skole og SFO*